

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ: ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС

Пясечна Х. В., Кікінежді О. М.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

В умовах глобалізації проблема формування ціннісної системи молодого покоління як соціокультурної умови безпеки та сталого розвитку демократичного суспільства в Україні, набуває важливого теоретичного та практичного значення. Сьогодні актуалізується проблема пошуку і обґрунтування ефективних шляхів побудови гендерно-справедливого освітнього середовища, де культивуються повага до основоположних прав і свобод дитини, паритетність і рівноцінність статей як демократичних засад мирного співіснування людей та повноцінного розвитку особистості. Зокрема, важливим завданням в умовах Нової української школи є підготовка майбутнього педагога до здійснення гендерного виховання дітей [1, с. 15-21]. Свого часу видатний педагог-гуманіст В. Сухомлинський наголошував, що «Виховання справжніх чоловіків і справжніх жінок починається з формування громадянських якостей особистості».

У прийнятій нещодавно «Національній стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» (Указ Президента України №195/2020 від 25 травня 2020 року), яка розроблена на основі аналізу сучасного стану освітнього середовища та забезпечення охорони життя і здоров'я учасників освітнього процесу, зазначається, що «формування безпечного та здорового освітнього середовища сприятиме кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх потенціалу, а також матиме позитивний вплив на стан громадського здоров'я, економіки та демографії в цілому в Україні (<https://www.president.gov.ua/documents/1952020-33789>)

Система цінностей є динамічною системою, що формується в процесі виховання і соціалізації та відіграє провідну роль в

процесі особистісного розвитку фахівця-педагога. Саме цей аспект у науковій літературі висвітлюється з урахуванням ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів (О. Бондаренко, О. Бондарчук, М. Савчин, В. Рибалка) та їх розвиток (М. Боришевський, І. Галян, О. Галян). На розвиток ціннісних орієнтацій майбутнього педагога суттєво впливає його професійне становлення (З. Карпенко, Г. Радчук). Зокрема, науковці А. Степанюк, Н. Міщук, Л. Барна, Г. Жирська комунікативну компетентність майбутнього вчителя біології розглядають як складову професійно-методичної підготовки та трактують її як інтегральне утворення особистості, результат/продукт цілеспрямованого навчання/учіння і соціалізації, який досягається через досвід ділового спілкування, інформаційний обмін, продуктивну взаємодію в освітньому середовищі на рівні окремих індивідів/професійних груп/команд тощо [2, с. 85].

Поняття «цінність» у психологічному трактуванні еквівалентно певному комплексу психологічних явищ, які термінологічно позначаються різними поняттями, як-от: Л. Божович – «життєвою позицією»; Д. Леонт'єв – «значенням» і «особистісним смислом»; В. Мясіщев – «психологічними відносинами». С. Рубінштейн вказував, що «...у задоволенні особистих та індивідуальних потреб за посередництвом суспільно корисної діяльності реалізується ставлення індивіда до суспільства і відповідно співвідношення особистісного та суспільно значущого» [3, с. 290]. Вчений наголошував, що істинною визнається цінність, яка здатна виконувати найважливішу ціннісну функцію – функцію орієнтира веління, оскільки виявляється в певній спрямованості свідомості і поведінки людини, які проявляються в суспільно значущих справах і вчинках. На думку М. Боришевського, особливу роль відіграє Я-концепція, яка виступає своєрідним еталоном, згідно якого індивід фіксує процес свого особистісного розвитку як зростання у різних аспектах життєдіяльності: взаєминах з іншими (передусім «значущими іншими»), професійній діяльності, прецизюванні (уточненні), бачення себе в системі провідних життєсенсових (або смисложиттєвих) цінностей [4, с. 8].

У психологічному вимірі особливого значення набуває зміст

цінностей, що культивуються в гендерному освітньому дискурсі, орієнтація на егалітарний характер статевих ролей (І. Бех, В. Васютинський, Т. Говорун, В. Кравець, В. Москаленко, Т. Титаренко, В. Татенко). Т. Говорун зазначає, що «...згідно зі суб'єктно-вчинковим підходом, досягнення рівності статей в психологічному полі може бути особливо продуктивним перш за все завдяки виходу за межі стереотипізованих, усталених ролей, особистісному виклику нормативному тиску соціального середовища» [5, с. 93].

Водночас, за межами уваги дослідників досі залишається системний аналіз психологічних закономірностей розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх вихователів упродовж навчання у закладах вищої освіти. Саме в цей період – коли активно закладаються й осмислюються молодими людьми їх базові професійні якості – необхідний виважений психолого-педагогічний супровід зазначеного процесу, що і стало метою нашого дослідження – вивчення специфіки ціннісних орієнтацій майбутніх вихователів у гендерному вимірі.

Список використаних джерел

1. Кравець В. П., Кікінежді О. М., Шульга І. М. До проблеми гуманізації освітньо-виховного простору сучасної української школи. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 15–21.
2. Степанюк А., Міщук Н., Барна Л., Жирська Г. Діалогізм як засіб професійно-методичної підготовки майбутнього учителя біології // *Рівність, лідерство, спілкування в європейських прагненнях української молоді: гендерний дискурс*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Тернопіль, 5–7 жовтня 2016 р.) ; за заг. ред. проф. В. П. Кравця. Тернопіль, 2016. С.84-87
3. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. М., 1989. Т. 2. 328 с.
4. Боришевський М. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія. К.: Академвидав, 2010. 416 с.
5. Говорун Т. В. Гендерна психологія у суб'єктно-вчинковому вимірі. *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії* / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ : Либідь, 2006. С. 92–117.